

DAVUT PEYGAMBER KISSASINDA GEÇEN "NA'CE / KOYUN BAHSİ" ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Evaluations About The Issue Of "Na'ce / Sheep", That Described In The Life Story Of Prophet David

Reference: Turan, M. (2020). "Davut Peygamber Kıssasında Geçen "Na'ce / Koyun Bahsi" Üzerine Değerlendirmeler", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(33): 1257-1275.

Doç.Dr. Maşallah TURAN

Mardin Artuklu Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı, Mardin/Türkiye

ÖZET

Kur'an tefsirinin doğru ve sağduyulu olarak yapılabilmesinin en önemli ilkelerinden birisi, sahip olunan peşin fikri destekleme amacıyla kutsal metni keyfi veya gelişigüzel yorumlarla bağlamından koparma çabalarından uzak durabilmektir. Çünkü bu tarz durumlarda, metnin ne dediğinden çok, ona neler söylenebileceği hususu ön plana çıkmaktadır. Bu ise tarafsız ve objektif anlamayı engelleyen önemli bir etkidir.

Metnin muhtevasıyla pek ilgisi olmamasına rağmen sahip olunan peşin fikir, çoğunlukla kökü ve kaynağı pek sağlam olmayan, hikâye kırıntılarıyla yoğrulmuş geleneksel öğelere dayanmaktadır. Yanısıra bahsedilen peşin fikirler, ulaştığı toplumlarda azımsanmayacak bir oranda kendisine gönül veren bireyleri de bir şekilde bulabilmektedir. Bu duruma verilebilecek en etkin örneklerden birisi de Davut Peygamber kıssasında anlatılan iki tarafın birbirinden şikâyetçi oldukları "na'ce/koyun" meselesidir.

Bazı yorumlarda "na'ce" diye bahsedilen şeyin aslında kadın olduğu, Davut Peygamberin ordusunda bir nefer olan Üriyâ isimli bir adamın nikâhlı karısını çıplak bir vaziyette görüp âşık olduğu ve mezkûr kadınla evlenebilmenin türlü türlü yollarına başvurduğu dile getirilmektedir. İşte bu çalışma, sözü edilen iddianın doğru olup-olmadığını ve bu çerçevede söylenen şeylerin bir peygambere yakışıp-yakışmadığını analitik bir şekilde ortaya koyup değerlendirmeyi amaç edinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Davut Peygamber, Na'ce, Üriyâ, Kadın, Aşk.

ABSTRACT

One of the most important principles of Qur'anic commentary being done correctly and without prejudice is to stay away from the efforts to detach the scriptures from the context with random or arbitrary interpretations in order to support a previously accepted idea. Because in such cases, the issue of what can be said to text comes to the fore rather than what the text says. This is an important factor that prevents neutral and objective understanding.

The prejudiced idea, sometimes which has nothing to do with the content of the text, is mostly based on traditional elements, whose root and source are not very robust, kneaded with story fragments. In addition, the mentioned ideas can somehow find individuals who adopt itself to a considerable extent in the societies it reaches. One of the most effective examples that can be given to this situation is the issue of "na'ce / sheep" where the two sides described in the story of the Prophet David complain about each other.

In some comments, it called as: What is expressed as "Na'ce" which mentioned in the Qur'an is actually a woman. The Prophet David saw the wife of Üriya, a soldier in his army, in a naked position and then fell in love with her, then he resorted to all sorts of ways to marry the woman mentioned. This study aims to analyze and evaluate whether the claim in question is true and whether the things said within this framework suit for a prophet.

Keywords: Prophet David, Na'ce, Üriyâ, Woman, Love.

1. GİRİŞ

"Kur'an bir hidayet rehberi olarak bütün insanlığa gönderilmiştir. Onun rehberliği, aynı zamanda İslam toplumunun ahlakî, bireysel, sosyal, terbiyevî ve iktisadî yönlerini düzenlemeyi de kapsamaktadır. Kur'an, birey ve toplum ile ilgili terbiye metodlarını sunarken çeşitli argümanlar kullanmaktadır" (Çelik, 2004: 56). Bu argümanların en önemlilerinden birisi de kıssalardır.

"Kıssa; geçmişte olmuş bir olayı, daha sonra gelecek insanlara, ders alınacak kısmını aktarmak şeklinde ifade edilebilir" (Kaya, 2002: 33). "Kıssaların, Kur'ân'ın içinde kapladığı yer açısından çalışma yapan âlimler arasında farklı görüşlerin olduğu gözlenir. Buna göre kıssalar; Kur'an'ın üçte birini, kimisine göre üçte ikisini, bazılarına göre de Hz. Peygamber dönemindeki bazı olayların eklenmesiyle yarısını oluşturduğu, Hz. Peygamber dönemi çıkarılacak olursa 1650 ayeti ihtiva ettiği yönündedir. Kur'ân'da geniş bir yer oluşturan kıssaların içeriği iyi, güzel ve doğruları ortaya çıkarmadır" (Kaya, 2002: 36). Genel bir ifadeyle söylemek gerekirse, "84 konu ve 1560'a yakın

ayeti ihtiva eden Kur'an kıssalarını belirli bir zamanla sınırlamak, Kur'an'ın anlayışına uymaz. Zira kıssalarda tasvir edilen olaylar, her asrın insanına mesaj vermektedir” (Kaya, 2002: 56).

Kur'an kıssalarının, insanın ruh ve fikir yapısının şekillenmesinde önemli bir rol oynaması münasebetiyle; İslamî bir kimlik ve şahsiyetin oluşumunda kıssaların bu yönünü görmezden gelmenin büyük bir eksiklik olacağı şüphesizdir. Söz konusu edilen kıssalar, insanların Allah'ı sevme, her şeyi onun rızası için yapma, cihat'ta bulunma, namazı kılma, iffetli olma, nezaket sahibi olma, emanete hıyanet etmeme ve benzeri iyi işlerde bulunma özelliklerini geliştirme ve insanların bu gibi güzel vasıflarla şekillenmesini sağlama gayesine yönelik mesajlar vermektedir. (Bk., Turgay, 2000: 71).

Verilmek istenen mesajları çoğu kez somut olaylar üzerinden vermek ise Kur'an'ın son derece enteresan bir üsluba sahip olduğunun göstergesidir. Zira bahis konusu yapılan tarihsel olaylar o derece özlü ve bir o kadar canlı bir anlatımla sunulur ki çoğu kez muhatap, olayın akışına kendisini kaptırır. Dışarıdan bir seyirci halet-i ruhiyesini değil, bizzat olayın içinde yer alan, kimi zaman ise başroldeki bir ferd psikolojisini yaşayarak olguları kavrar. “Kur'an, insan tiplerini somut bir biçimde canlandıran tablolarla ifade eder. Çizdiği bu tablolara canlı bir hayat ya da taze bir hareketlilik kazandırır. Böylece zihinsel manalar şekillere veya hareketlere dönüşür. Psikolojik durumlar tablolara veya sahnelere, insan tipleri canlı, somut bir şekle veya insan tabiatında gözle görülen bir cisme dönüşür. Olayları, sahneleri, kıssaları ve manzaraları örnek verirken, onları meydana gelen canlı ve somut olgular halinde sunar. Onlara hayat verir, hareketlilik kazandırır. Buralara bir de konuşma ilave edilince, bu sahnenin zihinde canlandırılmasının unsurları tamamlanmış olur. Böylece Kur'an anlatıma başlar başlamaz dinleyicilere yepyeni bir bakış açısı kazandırır ve onları ilk olayın meydana geldiği veya meydana geleceği sahneye çeker. Orada manzaralar birbirini izler, hareketler tazelenir, dinleyici sanki bunun okunan bir söz ve meselenin kavranmasını kolaylaştıran bir örnek olduğunu unuttur, sahneye gelip giden şahıslar görür. Olayların getirdiği durumlardan etkilenen insanların jest ve mimikleri, ruhlarındaki hisleri açığa vurur. Artık o kıssalar burada hayatın hikâyesi değil, hayatın tâ kendisi olur” (Bk., Turgay, 2000: 62-63).

Evet, Kur'an'da önemli bir yer ihtiva eden kıssaların, Kur'an'ın kendisini açıklamak ve yorumlamak ya da hayata uyarlanabilecek biçimde somutlaştırmak için vasıta olarak kullanıldığı gözlenir. “Kıssalar, Hz. Âdem'den günümüze, doğruları ve yanlışları algılama imkânı verir. Kıssaları ihtiva eden pasajlar, İslam'a inanan insanları müjdeleme, inanmayanları uyarma, terbiye etme, haber verme, güzel ahlakı tanıma, akide ve ibadetlerin esasını bilme açısından önemlidir. Kıssalarda söylenen ve kıssalarla söylenenler, bir amaçtan ziyade, hedefe götürmede bir vasıta kabul edilir” (Kaya, 2002: 32). Esasen Kur'an ayetlerinde yer alan kıssalar ile diğer ayetleri birbirinden ayırmak mümkün değildir. “Bütün ayetlerin belirli bir hedefi bulunur. Bu hedefler, insanlığa doğruları tanıtmak, iyi yaşam tarzı sağlayacak kuralları göstermek, Yaratıcı'ya kul olmaktır. Dolayısıyla ahkâm ayetleri emir ve nehiyleri kesin olarak ifade etmeye karşılık; kıssalar, tasvir edilmek suretiyle kendilerinden hisse çıkarılması arzulanan pasajlar olarak işlev görmektedir” (Kaya, 2002: 47). Başka bir ifadeyle kıssalar, “gerçek bir hadise hakkındaki bir bilgilendirmenin kemal ve olgunluğun zirvesine çıktığı, böylece beşeriyet için yararlı olan bir hakikatın tecelli edip, Allah'ın yasalarından birinin ortaya konulduğu tarihî bir panoramadır. Bundan ötürü, kıssalarda hayale yer olmadığı gibi, mübalağaya da yer yoktur” (Çelik, 2004: 62-63).

Bu noktada kıssaları salt temsili ve hayalî olarak görme yanlışlığına düşmeme adına şu hususu vurgulamakta fayda vardır: Kur'an-ı Kerim'in ifade ve anlatımları, geçerli bir şer'i delil ve tartışmasız bir akli karine olmadıkça, Arap dilindeki gerçek manalarına göre anlaşılmalıdır. Aksi durumda olayları betimleyen anlatımlar, bizim subjektif zihin dünyamızda kurguladığımız varsayımlara göre yorumlanacak olursa, o zaman konuşan ve mesaj veren ana ögenin Kur'an olmayacağı açıktır. Kur'an'ın etken olmaktan çıkarılıp tamamen edilgen bir konuma itilmesi anlamına gelen böylesi tavırlar, bu ilahî kitabın getirdiği bilgi ve hikmetten faydalanılamaması neticesini doğurmaktadır. “Hâlbuki Kur'an, gerek birey gerekse toplum halinde insanlığı ıslah etmede esaslı düsturları içeren bir hidayet rehberidir” (Demirci, 2015: 16). Bu esaslı düsturlarını,

kimi zaman doğrudan, kimi zaman ise önceki yaşamış toplulukların hayatlarından sunduğu kesitler üzerinden dolaylı olarak gündeme taşımaktadır. Sözkonusu yaşanmış kesitler, daha önce de dikkat çekildiği gibi tefsir literatüründe “kıssa” olarak tabir edilen konuya karşılık gelmektedir. Öyleyse Kur'an'da dile getirilen kıssaların doğru ve amacına uygun bir şekilde anlaşılması için çaba sarfedilmesi gerekliliği kaçınılmazdır. Kur'an kıssaları doğru ve amacına uygun bir şekilde yorumlandığında, buralarda vurgulanan hususların bireylerin kalp ve gönüllerinde, ruh ve vicdanlarında arzulanan etkiyi oluşturacağı şüphesizdir. Yanlış ve yanlış anlamaların ise istenmeyen yozlaşmalara yol açabileceği tartışmaya mahal vermeyen bir başka gerçekliktir.

Diğer bir husus ise şudur: “Tarihsel bilgiler ihtiva etmekle birlikte Kur'an kıssalarında, muhataba tarihsel bilgi verme ön plana çıkarılmaz; dolayısıyla Kur'an kıssalarında muhatabı asıl vurgudan uzaklaştıracak zaman, mekân, detaylar ya da kahramanların soy soyları ve benzeri ayrıntılara pek yer verilmez” (Gündüz, 1998: 67).

Netice olarak, Kur'an kıssalarının gaye ve hedeflerini şöyle özetlemek mümkündür: “Allah'ın varlığını, birliğini ve üstün kudretini, vahiy ve peygamberliği ispat etmek, ilahî vahye dayanan bu hak dinin Adem (a.s.)'dan Hz. Muhammed (s.a.v.)'e kadar herhangi bir eğriliğe uğramadan devam edegeldiğini ortaya koymak, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) teselli etmek, insanlar arasında sabır ve güzel ahlakı yaygınlaştırmak, ilahî hükümlerin uygulama örneklerini ve adaleti insanlara sunmak, insanlara şükürün gereğini, şeytanın düşmanlığını, zulüm ve azgınlığın zararlarını iyice öğretmek ve onları ahiret inancına dayanan sağlam bir hayata kavuşturmak” (Turgay, 2000: 74) gibi hususlardır.

Unutulmamalıdır ki “Kur'an-ı Kerim'de yer alan kıssalar, geçmişi yansıtmakla kalmaz. Zamanımıza ışık tutarak, geleceğe kılavuzluk yapar” (Kaya, 2002: 54). “Kıssalarda verilmek istenen mesaj belirli bir zaman dilimi ile sınırlı değildir. Benzer hataların işlenmesi halinde, aynı cezaların verilebileceği akıldan uzak tutulmamalıdır” (Kaya, 2002: 55).

Öte yandan Kur'an'ın kıssaları “uzun bir tarihsel süreç içerisinde derlenen Kitabı Mukaddes'teki tarihî realitelere aykırı, kendi içinde çelişik ya da mitolojik karakter taşıyan ve farklı dönemlerin karakteristik özelliklerini yansıtan materyaller” (Gündüz, 1998: 53) gibi de değildir. Bu nokta itibarıyla “Kur'an'daki kıssaların tarihsel gerçekliğe dayanıp dayanmadığı konusu, bu kıssaları anlamada alegorizm ve sembolizmin yeri hususları, günümüzde de sıkça tartışılan konular arasındadır” (Gündüz, 1998: 54). Bu konuda da gelişigüzel davranmayıp sağduyulu hareket etmenin, gerçeği kavrama adına son derece önemli olduğu görmezden gelinmemelidir.

Vakîa şu ki; Kur'an-ı Kerim'de yer alan anlatımlara baktığımızda genel itibarıyla kıssaların, hayalden uzak gerçeği yansıtan olaylar olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, “1950 yıllarında Mısır Ezher Üniversitesinde Ahmed Emin tarafından doktora tezi olarak yaptırılan ve kıssaları hayal mahsulü edebî mesel kabul eden çalışmanın doğruluğunu kabul etmenin doğru olmadığını belirtmek gerekmektedir. Ancak kıssaların aşkın halinin, küçük-büyük, âlim-cahil, farklı insanların dilinde çeşitli amaçlar için kullanılması, onları, aynı zamanda “mesel” haline getirmektedir. Meselden farkı, olmuş veya olacak olayları dile getirmiş olmasıdır. Meselde ise böyle bir şart bulunmaz. Öte yandan, Kur'an'da yer alan her kıssanın, zamanla bir mesel haline dönüştüğünü, fakat her meselin bir kıssa olmadığını söylememiz mümkündür” (Kaya, 2002: 35).

Kur'an-ı Kerim, diğer mukaddes kitapların elde bulunan bugünkü mevcut hallerinden farklı bir üslupta, eski peygamberlerin ve milletlerin kıssalarından bahsetmiştir. Hâlbuki örneğin “Tevrat'ta, peygamberlere yakışmayan ve selim bir aklın kabul edemeyeceği ifadeler yer almıştır. Buna mukabil Kur'an'da geçmiş peygamberlerin olgunlukları, güzel ahlak ve davranışları anlatılarak, okuyucunun inancı ve peygamberler hakkındaki olumlu kanaati geliştirilmek istenmiştir” (Turgay, 2000: 72).

Şu hususu da net olarak belirtmek gerekir ki; “Musa'dan yaklaşık 1300 yıl sonra Jamnia sinodunda birçok nüsha arasından standart bir metni belirlenen ve dolayısıyla otantizm konusunda ciddi itirazlarla karşı karşıya olan Torah'ın aksine, Kur'an'ın Hz. Muhammed (s.a.v.) dönemindeki özgünlüğünü koruduğunu ve sahihliği açısından hiçbir ciddi sorunla karşı karşıya olmadığını

görüyoruz” (Gündüz, 1998: 62). “Torah kıssalarında çeşitli tarihsel figürlerle ilişkili olarak sıkça görülen ahlakî zaaf lar ve gevşeklikler oldukça dikkat çekicidir. Örneğin Lût Peygamber ve kızlarıyla ilgili şu bilgilere yer verilir: Tekvin 19:30-38'e göre Lût, Sodom ve Gomorra helak edildiğinde kızlarıyla birlikte Tsor şehrine sığınır; ancak daha sonra buradan dağlık bir bölgeye gider. Bu esnada iki kızı da kendisiyle birlikte dir. Kıssaya göre, kızlar kendileriyle birleşecek erkek kalmadığı için babalarıyla cinsel ilişki kurmayı planlarlar ve bunun için babalarına şarap içirip onu sarhoş ederler. Böylelikle ‘babalarının zürriyetini yaşatmak’ amacıyla sırasıyla iki gece babalarıyla yatarlar ve ondan her ikisi de hamile kalır. Kıssaya göre sarhoş Lût, kızlarının kendisiyle yatıp kalktığından habersizdir. Bu birleşmelerden Moabluların atası Moab ile Ammonoğullarının atası Ben-Ammi doğar. (Bk., Gündüz, 1998: 83-84). Torah kıssalarındaki ahlakî zaaf ya da gevşeklik olarak karşımıza çıkan bu hadiselerin, Torah'da gayet normal hadiseler olarak anlatılması ve ahlakî yönden bunların değerlendirilmesine girilmemesi ise dikkat çekici bir durumdur. (Bk., Gündüz, 1998: 85).

Kıssalarla ilgili önemli gördüğümüz söz konusu temel bilgilerden sonra, asıl konumuz bağlamında şunu rahatlıkla söylememiz mümkündür: Kur'an'ın anlatım üslubunda bu denli önemli bir yer tutan kıssalarda cereyan eden bazı olaylar veya özlü bilgilerle aktarılan kimi durumlar, günümüze aktarılmaya çalışıldığında ya da bunlardan birtakım dersler çıkarılmak istendiğinde, yanlış değerlendirmelere ve kabul edilmesi mümkün görünmeyen yorumlara gidilebildiğini müşahede etmekteyiz. (Bk., Çelik, 2004: 66).

Yanlı ve yanlış değerlendirmelere konu yapılmış kıssaların başında da, Hz. Davud kıssası gelir. Kıssanın sağlıklı bir şekilde anlaşılmasını kolaylaştırmak için, konunun ele alındığı Sâd suresi 17-26. ayetlerini burada birarada vermek önem taşımaktadır. Öyleyse ilgili Kur'an ayetlerine bakalım:

“Ey Muhammed! Onların söylediklerine karşı sabret. Güçlü kulumuz Dâvûd'u hatırla. O, Allah'a çok yönelen bir kimse idi. Kendisiyle birlikte tesbih etsinler diye biz, dağları ve toplanıp gelen kuşları Dâvûd'un emrine verdik. Onların her biri Allah'a yönelmişlerdi. Biz Davud'un mülkünü güçlendirdik, ona hikmet ve hakla batılı ayıran sözle hüküm verme yeteneği verdik. *Sana davacıların haberi geldi mi? Hani onlar duvarı aşarak mabede girmişlerdi. Hani Dâvûd'un yanına girmişlerdi de Dâvûd onlardan korkmuştu. Onlar, "Korkma! Biz, iki davacı grubuz. Birimiz diğerine haksızlık etmiştir. Aramızda adaletle hükmet. Zulmetme ve bizi hak yola ilet" dediler. İçlerinden biri şöyle dedi: "Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken 'Onu da bana ver' dedi ve tartışmada beni bastırdı." Davud dedi ki: "Andolsun, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemek suretiyle sana zulmetmiştir. Esasen ortakların pek çoğu birbirine haksızlık eder. Ancak iman edip salih ameller işleyenler başka. Onlar da pek azdır." Dâvûd, bizim kendisini imtihan ettiğimizi anladı. Derken Rabbinden bağışlama diledi, eğilerek secdeye kapandı ve Allah'a yöneldi. Biz de bunu ona bağışladık. Şüphesiz katımızda onun için bir yakınlık ve dönüp geleceği güzel bir yer vardır. Ona dedik ki: "Ey Dâvûd! Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık. İnsanlar arasında hak ile hüküm ver. Nefis arzusuna uyma, yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah'ın yolundan sapanlar için hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azap vardır.” (38 Sâd, 17-26).*

Sözünü ettiğimiz kıssayla ilgili olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın “Kur'an Yolu” isimli tefsirinde yer verilen yorumda şöyle denilmektedir:

“Sonuç olarak, yapılan açıklamalar doğrultusunda Hz. Davud, güzelliğinden etkilendiği Üriyâ'nın karısıyla evlenmeyi gerçekten düşünmüş ve kendisinin bir planı olmadan kocası savaşta ölmüş, bunun üzerine onunla meşru usulle evlenmiş, bu olay halkın ağzında hayali bir kurguya dönüşmüş olabilir. Kuşkusuz burada sıradan insan için ciddi bir günah söz konusu olmamakla birlikte bir peygamberin, nefsinin bayağı arzusuna kapılarak güzelliğine vakıf olduğu evli bir kadından etkilenmesi onun kişiliğiyle bağdaşmadığı için olay onun hakkında bir sınama (fitne) kabul edilmiş, Hz. Davud da olayın kendisi için bir sınav olduğunu anlayarak, pişman olup tevbe etmiştir. Kur'an'da Allah'tan başkasının yanılğılardan uzak

kalamayacağı, peygamberlerin de birer insan olarak hatasız olmadıkları, yüksek özelliklerine rağmen nadiren de olsa –sonradan telafi ettikleri– bazı hatalar işledikleri örnekleriyle zikredilmektedir” (Karaman vdğr, 2014: IV, 576).

Yukarıda yapılan yoruma göre, mümkün olabileceği varsayımından hareketle, Davud Peygamber için şu değerlendirmelerde bulunmaktadır:

- Hz. Davud, güzelliğinden etkilendiği Ūriyâ'nın karısıyla, evli olmasına rağmen evlenmeyi gerçekten düşünmüştür.
- Evli bir kadınla evlenmeyi düşünmede sıradan bir insan için ciddi bir günah söz konusu değildir.
- Bir Peygamberin nefsinin bayağı arzusuna kapılarak güzelliğine vakıf olduğu evli bir kadından etkilenmesi bir fitnedir.
- Hz. Davud, olayın kendisi için bir sınav olduğunu anlamış, pişman olup tevbe etmiştir.
- Allah'tan başkası yanılğılardan uzak kalamaz, peygamberler insan olmaları hasebiyle hatasız değillerdir, sonradan telafi ettikleri bazı hatalar işlemişlerdir.

Şimdi sözü edilen hususları sırasıyla ele alalım:

2. HZ. DAVUD, GÜZELLİĞİNDEN ETKİLENDİĞİ ŪRİYÂ'NIN KARISIYLA EVLENMEYİ GERÇEKTE DÜŞÜNÜŞTÜR

Bu iddiaya göre Hz. Davud, tebâsından yani emri altında bulunanlardan biri olan Ūriyâ'nın karısıyla -onlar evli oldukları ve evliliklerini devam ettirdikleri halde- evlenmeyi gerçekten düşünmüştür. Söz konusu iddia, *"Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken 'Onu da bana ver' dedi ve tartışmada beni bastırđı"* ayetinde geçen 'koyun' ifadesinin, kadından kinaye olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bunun açılımı ise Hz. Davud'un evli olan bir kadına göz dikmesi, onunla evlenmeyi kafasına koymuş olmasıdır. Hâlbuki iddia edilen böyle bir psikoloji; bizden birisinin müslüman bir kardeşinin, dostunun veya komşusunun karısına göz koyması, onunla gerçekten evlenme hayalleri kurmasından farklı bir durum değildir. Bunun ise bir ahlaksızlık anlamına geleceğinde veya en azından ahlakî bir zaafiyet içerdiğinde hiçbir şüphe yoktur. Aklı başında, fitratı bozulmamış sıradan bir müslüman için bile çirkin olarak görülecek olan bu tarz bir bayağılığı, bir peygambere yakıştırmak acaba ne derece uygun düşer?

Konuyla ilgili en derli-toplu analizleri veren Fahreddin Razî, enteresan analizlerde bulunmaktadır. Müfessir Razî, açık yüreklilikle şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

“Bu iddiada bulunanlara göre Davud Peygamber, Ūriyâ'nın karısına aşık oldu da türlü yollara başvurdu, sonunda Ūriyâ'yı öldürdü, sonra da karısıyla evlendi. Bunun üzerine Yüce Allah, iki davacı suretinde iki meleği ona gönderdi tâ ki içine düştüğü durumu benzer bir temsille kendisine anlatıp onu uyarınsınlar. Onlar da koyun meselesini kinaye yoluyla anlattılar, (buna göre Davud Peygamberin 99 eşi vardı, sadece bir eşi olan Ūriyâ'dan onu da isteme yoluna gitmişti) bunun üzerine Hz. Davud, kendisinin suçlu olduğunu itiraf etme anlamına gelen bir hüküm verdi. Sonra durumu fark edince pişman oldu, tevbe-istiğfarla meşgul olmaya başladı. *Hâlbuki bu iddia bir safsatadır. Çünkü bu hikâyeye, insanların en fasık ve günahkâr olanına nisbet edilirse o bile bundan kaçınıp uzak duracaktır. Her duyduğunu kabul edip anlatan lüzumsuz birine bu iftira nisbet edilirse, o bile bunu kabul etmeyecek, belki de bunu yapana lanet okuyacaktır*” (Râzî, 1420/1999: XXVI, 377).

Kur'an yolu tefsirinde yapılan yorumda, Hz. Davud'un Ūriyâ'yı öldürtmüş olduğu ihtimali kabul edilmemektedir. Ancak onun karısıyla gerçekten evlenmeyi düşünmüş olabileceği ileri sürülmektedir. Bu iddianın da asıl itibarıyla kaynağı, İsrâîliyattan alınma bilgilerdir. (Bk., Mukâtil, 1423/2002, V, 228). Hâlbuki evli birisinin karısıyla evlenmeyi düşünme, evlilik hayalleri kurma *"müslüman, müslümanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir"* (Buhârî, İmân, 4; Müslim, İmân, 65) hadisi bağlamında değerlendirildiğinde, küçümsenmesi mümkün olmayan bir

günahla karşı karşıya olunduğu muhakkaktır. Çünkü iddianın zorunlu bir neticesi olarak Üriyâ, karısının durumu konusunda Davud Peygamber'den yana güven içinde değildir, emanet durumu kalmadığından ona güvenmemesi zorunlu hale gelmiştir. Bu ise örnek konumunda olan bir peygamber için kabul edilebilecek bir durum değildir. (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 377). Şayet Peygamber evli kadınlara göz koymaya başlamışsa, toplumdaki diğer fertlerin neler yapabilecekleri, hayalin sınırlarını zorlayan bir durumdur.

Dolayısıyla buradaki durumu, sıradan bir insan için ciddi bir günah olmayacağı mantığıyla ele almak da son derece yanlıştır. Zira sıradan insanın müslümanlığını sarsan ve tehlikeye atan oldukça ciddi bir durumla karşı karşıya olduğumuz unutulmamalıdır. Kur'an'ın ilgili kıssayı anlatan metninde, hiçbir sağlam delil ve geçerli karine olmadığı yanısıra sahih sünnette de bunu ifade eden herhangi bir açıklama bulunmadığı halde, böyle bir iddiayı ve olasılığı gündeme getirmenin, bir peygamber hakkında iftira atmak anlamına gelebileceği ıskalanmamalıdır.

Ayrıca kıssada yer verilen "na'ce/koyun" kelimesini, "kadın"dan kinaye olarak ele almayı zorunlu kılacak ciddi herhangi bir delil olmadığı gibi; na'ceyi kadın olarak kabul etmenin beraberinde bir dizi çelişkiyi barındırdığı da gözden kaçırılmamalıdır. Zira kadın konusu, aynı zamanda bahsedilen iki davacının melek oldukları tezine dayanmaktadır. Yani 'melekler temsil kabilinden koyun örneğini vermişler, ancak kadınları kasdetmişler' varsayımına dayanmaktadır. Hâlbuki ayette, iki davacının kardeş oldukları ve birinin diğerine zulmettiği söylenmektedir. Meleklerin kardeş olabilecekleri meselesi bir yana, onların birbirlerine veya birinin diğerine zulmetmesi söz konusu değildir. Zira onlar "O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır" (66 Tahrîm, 6) ayetinin ifadesiyle, Allah'ın emrinden dışarı çıkmazlar, kendilerine ne emredilirse onu yaparlar. Ayrıca meleklerle isnâd edilmesi durumunda, "onun doksan dokuz koyunu var, benim ise sadece bir tane" sözü de yalan olur. Zira meleklerin koyun sahibi olmaları, kabul edilebilecek bir durum değildir. Bu değerlendirmeye 'melekler bu sözleri, temsil amacıyla darb-ı mesel olarak söylemişlerdir, bunda yalan mevzubahis olmaz' diye itiraz edilirse, "Kur'an metninde asıl olan, lafızların birincil anlamlarını korumaktır, şayet sağlam bir delil mevcutsa ancak o durumda ikincil veya üçüncül anlamlara gidilebilir" gerçeği hatırlanmalıdır. Aksi durum, gelişigüzel ve keyfi yorumların önünü açar ki bu sağduyulu bir yaklaşım değildir. Ayrıca Hz. Davud'un doksan dokuz karısının olduğu, hangi sağlam belgeyle kanıtlanmıştır. Bunlarla birlikte, meleklerin Hz. Davud'a, komşusunun veya emrindekilerden birisinin karısına göz diktiği isnâdında bulduklarını ileri sürmek gerekecektir ki bu da meleklerle yakışmayacak bir nitelemedir. (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 382).

Konu hakkında, yukarıda anlatılan türden akla gelebilecek ihtimalleri devre-dışı bırakan sağduyulu bir yaklaşımı, merhum Elmalılı'nın tefsirinde görmekteyiz. Elmalılı mevzuyu şöyle değerlendirir:

"Davud, iki alay davacı onca muhafıza rağmen suru aşır içeri girince veya bağı (tecavüz) sözünü söyleyince, Allah'ın sevki ile mülkünde bir ihtilâl oluyor da kendisine saldırı ile bir baskın yapıyor zannetti. Yahut kendisini sadece bir imtihandan geçirdiğimizi sezdi. Biz de onun o zannını veya sözünü bağışladık. Demek mülkünün sağlamlığı ve kuvveti, surun aşılıp mihraba girilivermesine engel olmadığı gibi, öyle bir fitne manzarası görülünce de 'evvab' olan Davud, derhal tevbe ve istiğfar ile Allah'a yönelmede gecikmemiş ve hemen Allah'ın mağfiretine ermiştir. Zannettiği fitne meydana gelmemiş, sadece bir ibret dersi olarak kapanmıştır. Bu kıssa münasebetiyle birçok sözler edilmiş, masallar söylenmiştir. Onun için Hz. Ali'nin; -Her kim Davud hadisesini, hikâyecilerin rivâyet ettiği gibi anlatırsa ona yüz almış değnek vururum- dediği nakledilmektedir" (Elmalılı, tsz: VI, 466-467).

Elmalılı'nın Kur'an metnini zorlamadan yaptığı söz konusu makul tefsire göre, Davud'un yanına giren iki kişi, iki melek değil aksine iki alay ve birbirinden davacı olan adamlardır. Normal kapıyı bırakıp onca muhafıza rağmen suru aşır duvardan girince, Davud Peygamber onların iyi niyetle gelmediklerini, bir isyan olabileceğini ve kendisine saldırı yapılabileceğini düşündü. Bunun da kendisi için bir imtihan ve sınama olduğunu sezdi. Muhtemelen onlardan intikam alma isteği harekete geçti. Ancak herşeye rağmen intikam hırsından kendisini koruyup sağduyuyla hareket etti.

(Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 381). Böyle bir intikam düşüncesine veya hadlerini bildirme hırsına kapıldığı için de derhal tevbe ve istiğfar ile Allah'a yöneldi. Bunun üzerine bağışlandı, zira düşünüp zanettiği fitne ve saldırı meydana gelmedi, sadece bir ibret dersi olmak üzere kapandı. (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 385).

3. EVLİ BİR KADINLA EVLENMEYİ DÜŞÜNMEDE, SIRADAN BİR İNSAN İÇİN CİDDİ BİR GÜNAH SÖZ KONUSU DEĞİLDİR

“Müslüman, kardeşlerinin elinden ve dilinden selamette kaldığı kimsedir” (Buhârî, İmân, 4; Müslim, İmân, 65) hadisi bağlamında düşünüldüğünde, sıradan bir insan için evli bir kadına göz koymanın, kocası hayattayken onunla evlenme planları kurmanın ciddi bir günah olmadığı nasıl söylenebilir?

Hız. Davud'a yakıştırılan çirkin durumu hafifletme adına gösterilen böyle bir çaba, acaba ne kadar gerçekçidir? Ayrıca bu çabaya dayanak olabilecek sağlam bir delil var mıdır? Böyle bir fikre kaynaklık etmek üzere şu olay anlatılır: Denir ki “Hz. Davud'un zamanında insanlar, hoşlarına gittiği zaman birbirlerinden hanımlarını boşamalarını istiyorlardı ki arzu ettikleri kadınlarla beraber olabilsinler, bu durum onlar için normal bir adet halini almıştı. Hz. Davud da Üriyâ'nın karısını görünce ona âşık oldu, kocasından onu boşamasını istedi, tâ ki onunla beraber olabilsin. Üriyâ 'hayır, olmaz' demeye utandı da karısını boşadı, o da gidip Davud peygamberle beraber olmaya başladı. Bu kadın Hz. Süleyman'ın annesidir. Bu durum her ne kadar şeriatın zahirine göre caiz idiyse de Hz. Süleyman için çok uygun olmamıştı” (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 380). Ayrıca bu durum, Ensardan bazı müslümanların Muhacir kardeşlerine 'kabul ederlerse kendi hanımlarından birini boşayıp onlarla evlendirebilecekleri teklifi' ile benzeştirilerek, normal gibi görülmeye çalışılmıştır.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki; hadiste geçen “selamette kalma” ifadesi; güvende olma ve güven duyma gerçeğine vurgu yapmaktadır. Güven ise korku, çekinme ve kuşku duymadan birine inanma anlamına gelir. Bu ise fertlerin birbirleriyle samimi ilişki kurmalarının temel şartı olup toplumsal huzur ve mutluluğun kaynağıdır. O halde “doğru, haktan ayrılmayan ve güven duyulan kişi” anlamına gelen Müslüman, her yönden güvenilen kişi olmalı, bu güveni sarsacak her türlü davranıştan uzak durmalı, kendisine emanet edilen malı, canı, ırzı imanının gereği olarak korumalıdır; insanların haklarına ve mukaddes değerlerine diliyle ve eliyle zarar vermeyip saygılı olmalı, hiçbir şekilde kimseyi incitmemeli ve bu konuda insanlara güven vermelidir. (Bk., Keskin, 2020: İnt.). Bu altın değerindeki öğütler, şu hadisle daha da pekiştirilmiştir: “Müslüman, elinden ve dilinden insanların güven içinde olduğu kimse, mümin de insanların malları ve canları hususunda kendisine güvendiği kimsedir” (Nesaî, İman, 8/4998). Tüm bu hususlar, normal müslüman ve ortalama bir mü'min için olması gereken hassasiyetler iken, bir peygamber için en üst düzeyden beklenen duyarlılıklar olacağı kuşkusuzdur.

Öyleyse sıradan bir mü'min veya ortalama bir müslüman için bile komşusunun veya yakın bir arkadaşının yahut toplumdaki herhangi bir bireyin karısıyla evlenme hayalleri kurma, birtakım entrikalarla evlilik planları tasarlamının ciddi bir günah olmadığını söylemek, İslamî hassasiyetle hiç bir şekilde bağdaşmaz. Yanısıra böyle bir anlayış, toplumda önü alnamaz ahlakî bozulma ve yozlaşmaların da kapısını ardına kadar açmaktan başka bir işlev görmez. Bu türden bir tehlikenin içine düşenler, mutlak surette Allah'a tevbe etmeli ve kendilerini manevi olarak temizleme yoluna gitmelidirler. Güven ve emniyet duygusunu zedeleyen durumların çok ciddi bir günah ve kul hakkına girme olduğunu bilmelidirler. Zira güven duygusunun korunduğu toplumlarda kimse kimsenin aleyhine çalışmaz, insanlar birbirlerine kuşkuyla bakmaz, arkalarını dönmekten çekinmez ve zarar görme endişesi taşımazlar. Öyleyse Müslüman, temsil ettiği dinin sorumluluğunu üzerinde taşımalı, davranışlarıyla çevresine güven vermeli, güven duygusunu kötüye kullanmamalı, özü-sözü bir olup “Bu Müslüman'a buna güvenilir” kanaatini oluşturacak şekilde davranmalı; ister dil, ister el, ister diğer organları yoluyla hiçbir varlığa zarar vermemeli, hatta zarar vermeyi aklından geçirmemelidir. (Bk., Keskin, 2020: İnt.). Bu bahsi, Hz. Peygamberin şu sözü, daha da pekiştirip perçinlemektedir: “Sizin en hayırlınız, kendisinden iyilik umulan ve kötülüğünden emin olmandır.

Kötünüz de kendisinden iyilik beklenmeyen ve kötülüğünden emin olunmayandır” (Tirmizî, Fiten, 76/2263).

4. BİR PEYGAMBERİN NEFSİNİN BAYAĞI ARZUSUNA KAPILARAK, GÜZELLİĞİNE VAKIF OLDUĞU EVLİ BİR KADINDAN ETKİLENMESİ BİR FİTNE DİR

Hız Davud’un, evli bir kadının peşinde dolaşacak şekilde nefsinin bayağı arzusuna kapıldığı hangi ayetin nassında veya hangi sahih hadiste dile getirilmiştir? Evli bir kadından etkilenme bir fitne olarak kabul ediliyorsa, Davud Peygamberin böyle bir kadının güzelliğine vakıf olduğu ve onunla evlenmeyi kafasına koyduğu, hangi sağlam belgeyle kanıtlanmaktadır? Bir peygamberin böyle bir fitneye düşmüş olduğu, tartışmasız ve sapaş sağlam bir delile dayanmalı değil midir?

Hâlbuki olayın anlatıldığı Sad Suresi 2. sayfanın bağlamı, böyle bayağı bir olayın Hz. Davud için söz konusu edilmesini net bir şekilde reddetmektedir. Zira “koyun bahsi”nden önce ve sonra Davud Peygamberin övgüye değer niteliklerinden bahsedilir ki anlatılan sıfatların arasına “nefsinin bayağı arzusuna kapılıp evli bir kadından etkilenme” fitnesinin yer bulabilmesi neredeyse imkânsızdır.

Öncelikle bağlamın birinci ayağını oluşturan sibak kısmına yani kıssanın anlatımından önceki niteliklere bir bakalım. Hz. Davud’dan bahsedilmeye başlanan Sad suresi 17. ayette Yüce Allah, zorluklara göğüs germe konusunda sevgili peygamberimiz Hz. Muhammed’e, Davud Peygamberi hatırlayıp onun yolunu takip etmesini, onun gibi kavminin eziyet ve yalanlamalarına karşı sabırlı davranmasını, ibadet ve kulluk konusunda onun sergilediği gayreti göstermesini tavsiye etmektedir. (Bk., Mâturîdî, 1426/2005: VIII, 610). Şimdi tutup da Davud Peygamber, “nefsinin bayağı arzusuna kapılıp şehvetini tatmin etmek maksadıyla evli bir kadına göz koymuştur” ithamında bulunmak, sabır konusunda Hz. Muhammed için örnek olarak gösterilen bir peygamber için ne derece doğrudur? Acaba nefsinin bayağı isteklerine boyun eğip evli bir müslümanın karısına göz koyan ve onunla evlenme hayalleri kuran birisi, örnek gösterilmeye layık olur mu? Hz. Muhammed’den de böyle bir kimseye uymasının tavsiye edilmesi, ne derece makul olur? (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 377-378).

Yine Sad suresi 17. ayette, Hz. Davud için “kulumuz Davud” ifadesi kullanılmaktadır. Bu ise Davud Peygamberin Yüce Allah’a kul olmada övülecek bir makama ulaştığını ifade eder. (Bk., Kurtubî, 1384/1964: XV, 158). Onun, Yüce Allah’ın büyüklüğünü müşahade etmeye ve O’na hizmette bulunmaya kendini adadığı anlamına gelir. (Bk., Bukâî, tsz: XVI, 349). Hâlbuki nefsinin bayağı arzusuna kapılıp evli bir kadınla evlenme hayalleri kuran birisi, bu haldeyken Yüce Allah’ın değil, nefsinin, heva ve hevesinin kulu ve kölesi olmuş demektir. (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 378). Bu durumdaki bir kimse ise övülmeye değil, yerilmeye layıktır. Ayette Hz. Davud’dan sitayişle bahsedildiğinden, gündeme getirilen iddianın asılsız olması gerektiği ortadadır.

Sad suresi 17. ayette yer alan bir diğer övgü vesilesi ise “Za’l-eyd” tabiridir. Güç ve kuvvetten kinaye olan bu ibareden, dinin gereklerini uygulamada güçlü-kuvvetli manasının kastedildiği açıktır. Kulluğu kökleştiren, dini algıyı derinleştiren bir güç unsuru övülmeye layıktır. (Bk., Taberî, 1420/2000: XXI, 167). Çünkü dinin sahasını ilgilendirmeyen konulardaki kuvvetin, zalim ve despot tüm hükümdarlarda da bulunduğu bir gerçektir. Öyleyse övgüye değer olan kuvvet, Allah’ın emirlerini yerine getirme, yasaklarından uzak durmada sergilenen dirayeti doğuran kuvvettir. Dolayısıyla kendisini, bir din kardeşinin hanımını arzulama gibi bayağı bir istekten alıkoyamayan bir Peygamberin gücünün övülerek anlatılması, makul ve mantıklı değildir. (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 378).

Sad suresi 17. ayette anlatılan son sıfat ise Davud Peygamberin şüphesiz bir şekilde “evvâb” olduğu vurgusudur. Bu ise Hz. Davud’un sürekli Allah’a rücu’ edip yönelen son derece duyarlı bir kalbe sahip olduğunu ifade eder. Allah’tan başkasından yüz çeviren ve Allah’a isyan etmekten uzak durup itaati baştaçı yapan bir kişiliğe sahip olduğu anlamına gelir. (Bk., Mazharî, 1412/1992: VIII, 159). Böylesi bir sıfat; kalbi, evli bir müslüman kardeşinin hanımını arzulamakla meşgul olan dolayısıyla fisk ve fücra kendisini kaptıran birisi için uygun düşer mi? (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 378).

Sad suresi 18. ayette ise Hz. Davud'un ibadet ve kullukta ulaştığı mertebeyi anlatmak için, sabah-akşam tesbih etmek ve yaptığı zikirleri tekrar etmek üzere dağların kendi emrine verildiğinden bahsedilir. (Bk., İbn Kesîr, 1419/1999: VII, 49). Rabbine bu derece bağlı olan bir peygamberin tesbih ve zikrine adeta dağlar dayanamayıp eşlik ederlerken, böyle muhteşem bir kulluğun zevk ve lezzetini bir kenara bırakıp, müslüman bir kardeşinin karısının güzelliğinden etkilenip nefsinin bayağı arzularının peşinden sürüklendiğini iddia etmek ne derece vicdanîdir?

Hemen bir sonraki ayette, kuşların da toplu halde onun tesbih ve zikrine iştirak ettiklerinden bahsedilir. Acaba kuşların bile canları konusunda kendisinden emin oldukları bir Peygamberden, müslüman bir kardeşinin kendi hanımı konusunda emin olamayacağını ileri sürmek, insaflı bir bakış açısı olabilir mi? (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 378).

Hemen takip eden yirminci ayette ise Davud Peygamberin mülkünün güçlendirilmesinden ve kuvvetlendirilmesinden bahsedilir. Burada bahsedilen mülkün kuvvetlendirilmesinden maksadın, salt dünyevî sebepler ve vasıtalar olmadığı açıktır. Aksine gerek dünya gerekse ahiret saadetini temin edip takviye edecek güç, kuvvet, hayır ve nimetlerin tümü kastedilmiştir. (Bk., İbn Atiyye, 1422/2001: IV, 497). Böyle bir durum, kendisini nefsinin bayağı arzusuna kapılmaktan alıkoyamayan, müslüman bir kardeşinin karısına göz dikip onunla evlilik hayalleri kuran bir kimse için ne derece uygundur? Acaba mülk ve iktidarı, başkasının namusuna göz dikebilir diye güçlendirilmiş olabilir mi? (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 378). Elbette bu tarz bir anlayış, sağduyulu bir anlayış olmaktan uzaktır.

Yirminci ayetin devamında, Davud Peygambere hikmetin verilmesinden bahsedilir. Hikmet ise bilgi ve eylem bakımından olması gereken herşeyi, olması gerektiği gibi yapabilme potansiyelini kapsayan bir kavramdır. İbn Kuteybe'nin deyişiyle, doğru bilgi ve gereğince eylemi bulunmayana hakîm denmesi isabetli değildir (Hatîb Şîrbînî, 1285/1868: I, 94). Bu durumda sıradan bir müslümanın bile, herhangi bir din kardeşine reva göremeyeceği bir eziyet ve utancı, kendisine bahşedilen hikmete rağmen Hz. Davud'dan beklemek, hikmeti anlamamak ile eşdeğer bir durum değil midir? (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 378).

Kıssanın anlatımına geçmeden hemen önce, yirminci ayetin son cümlesi olarak Hz. Davud'a "faslu'l-hitâb" verilmesinden bahsedilir. Bu ise hakkı ve batılı, doğru ile yanlış birbirinden ayırma kabiliyet ve karakterini gerekli kılar. (Bk., Kurtubî, 1384/1964: XV, 162). Böyle sağlam bir karaktere sahip olan ve doğru ile yanlış ayırma kabiliyetine sahip bir peygamberin, nefsinin bayağı arzusunun peşinden gittiğini, evli bir kardeşinin hanımına göz koyup onunla evlilik hayalleri kurmasının yanlış olduğunu bilmediğini düşünmek, acaba ne derece doğrudur? Acaba sağlam hiçbir delile dayanmayan böyle bir iddiada bulunabilmek, aynı zaman da bir akıl tutulması anlamına gelmez mi?

Buraya kadar değindiğimiz tüm bu hususlar, kıssanın anlatımına başlanmadan önce dile getirilen Hz. Davud'un üstün nitelikleridir. Bu sıfatların her birisi kendi zaviyesinden, Davud Peygamberin namus ve onurunun, şeref ve haysiyetinin iddia edilen hikâye ve yalanlardan uzak olduğunu açık bir şekilde ortaya koymakta iken; tümünün bir arada düşünülmesi durumunda söz konusu iddia ve yaftalamaların ne derece esassız olduğu daha iyi bir şekilde gün yüzüne çıkmaktadır.

Şimdi de bağlamın ikinci ayağını oluşturan siyak kısmına yani kıssanın anlatımından sonraki niteliklere bir göz atalım. Bunlar da en az öncekiler kadar dikkat çekicidir. Kıssanın anlatıldığı 24. ayeti atlayıp hemen sonra gelen 25. ayetin son cümlesine baktığımızda şu ifadeyi görmekteyiz: "Hiç şüphesiz, katımızda onun (Davud) için büyük bir yakınlık ve bir akıbet güzelliği vardır." Kıssanın anlatılmasından hemen sonra Hz. Davud'un Allah'a yakın olduğunun ve ahirette kendisi için güzel bir makam hazırlandığının vurgulanması (Bk., Kasımî, 1418/1997: VIII, 248), Hz. Davud'un Allah'ın emirlerine uyma ve yasaklarından sakınma konusunda üstün bir konumda olması halinde uygun düşer. Aksi durumda, kıssayı Davud Peygamberin, bir din kardeşinin karısının güzelliğinden etkilenmesi, nefsinin bayağı arzusuna kapılıp onunla evlilik hayalleri kurması şeklinde anlarsak, Hz. Davud'a müjdesi verilen "büyük yakınlık" ve "güzel akıbet" ile

uyumsuzluk göstereceği açıktır. (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 378). Zira nefsinin bayağı arzusuna kapılması nedeniyle ona yakınlık ve güzel bir akıbetin verilmiş olmasını anlamak gerekecek ki; bu durum ciddi bir tutarsızlık oluşturmaktadır.

Sad suresi 26. ayetin ilk cümlesinde yer alan “Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık” ifadesi, yeryüzünün yönetilme yetkisinin kendisine verildiğini ve kendisinden önce gelip geçmiş nefsinin heveslerine kapılmadan adaletle hükmeden peygamberlere tabi olmasının tavsiye edildiğini belirtir. (Bk., Şevkânî, 1414/1993: IV, 493). Bu cümle de, anlatılan kadın hikâyesinin düzmece olduğuna işaret etmektedir. Çünkü hâşâ Yüce Allah’ın, din kardeşlerinin hanımlarına musallat olmasından sonra bir kimseyi icraatın başına getirdiğini ilan etmesi, sağlıklı bir durum değildir. Zira icraatın başına geçecek olan kimseden öncelikle insanların canlarını, ırzlarını, namus ve hanımlarını koruması beklenir. Bu konuda karnesi sağlam olmayan birinin görevlendirildiğini iddia etmek, sağduyulu bir yaklaşım değildir. Müfessir Razi’nin de vurguladığı gibi bu iddia, fıkıh usulündeki “*bir hüküm, anlatılan bir sıfatın ardından verilirse, o hükmün belirtilen sıfatla ilgisinin bulunduğu manasına gelir*” kaidesine aykırıdır. Çünkü önce bu tarz çirkin bir işten bahsedip sonrasında “Biz, seni yeryüzünde halife yaptık” diye ilan edince, sanki din kardeşinin karısına göz koyduğun için seni halife yaptık, insanların başına idareci olarak getirdik gibi dolaylı bir anlamı gerekli kılmaktadır. (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 378-379). Bunun ise makul olmadığı son derece açıktır.

Diğer önemli bir husus da şudur: Kıssanın gerek öncesinde gerekse sonrasında Davud Peygamber övülerek anlatıldığında, anlatımların ortasında kalan kıssanın, nefsinin bayağı isteklerine boyun eğen birinden bahsettiğini iddia etmek, şöyle bir sahneyi canlandırmaktadır: “Davud, sabır ve taat konusunda örnek alınacak değerli bir insandır. Nefsinin bayağı arzusuna kapılır, din kardeşinin namusuna göz diker. Allah onu yeryüzünde halife kılmış, hüküm ve icraatın başına getirmeyi uygun görmüştür.” (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 379). Böyle bir sahnenin, sıradan namuslu bir insan için bile düşünülmesi uygun değilken, peygamberlik makamına yükseltilen Hz. Davud için düşünülmesi bir talihsizliktir.

Anlaşılan o ki; ayetlerin sibakı dediğimiz kıssanın anlatımına başlanmadan önce dile getirilen sıfatlar, iddia edilen evli kadına âşık olma bayağılığını reddettiği gibi; siyakı dediğimiz sonrasında anlatılan nitelikler de bunun aslı-astarı olmayan düzmece bir hikâyeye olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Şimdi de bizzat kıssanın anlatıldığı bağlam içinde yer alan Sad suresi 24. ayetin hemen başlarındaki, Hz. Davud’un dikkat çekici şu ifadeleri üzerinden olayı değerlendirmeye çalışalım: “*Gerçekten ortak iş yapanların pek çoğu, kesinlikle birbirlerine haksızlık yapmaktadırlar. Ancak iman edip salih amel işleyenler bu kapsamın dışındadır.*” Eğer ayette anlatılan olayı, kadın hikâyesinin doğru olduğu şeklinde algılasak, bu durumda Hz. Davud’un bizzat kendisinin, karısına göz dikmek suretiyle evli bir müslüman kardeşine haksızlık yaptığı neticesini çıkarmamız kaçınılmaz olur. Bu ise dolaylı olarak, ayette Davud Peygamberin kendi ağzından haksızlık yapanlar kapsamının dışına çıkarılan “iman edip salih amel işleyen kimseler”den olmaması anlamına gelecektir. Bu ise tüyler ürperten saçma ve batıl bir iddiadır, sağduyu ve insafla bağdaşır bir durum değildir.

Tüm bu delillerle birlikte, şunu da rahatlıkla söyleyebiliriz: Hz. Davud ile ilgili olarak uydurulan bu kadın hikâyesini kabul ederek anlatmamız durumunda bir sevap elde edemeyeceğimiz kesin gibidir. Zira ayetlerde bu olayı kabul etmeyi gerektiren tartışmasız bir ibare olmadığı gibi, sahih hadislerde de buna dönük sağlam herhangi veriye sahip değiliz. Ancak bahsedilen hikâyenin kesin şekilde batıl olması durumunda, bu kadın hadisesini yazılı veya sözlü olarak anlatanların büyük bir cezayı hak edecekleri, şüphe götürmez bir durumdur. (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 378).

Said b. Müseyyib’ten Hz. Ali’nin şöyle dediği nakledilmiştir: “Her kim Davud Peygamber hakkındaki bu hikâyeyi, masal erbabının anlattığı şekilde gündeme getirirse ona yüz altmış değnek vururum.” (Bk., Kannûcî, 1412/1992: XII, 28; Neseî, 1419/1998: III, 150). Bu peygamberler hakkında atılan iftirânın cezasıdır. Anlatıldığına göre bir kişi, Hz. Davud hakkındaki anlatılagelen

bu olayı Ömer b. Abdulaziz'in yanında anlattı. Halifenin yanında hak ehli bir adam vardı, o, bu hikâyeyi anlatans kimsenin yalan söylediğini belirtti ve şöyle dedi: “Şayet olay Kur'an'da anlatıldığı şekilde ise ona aykırı bir şeyler aramak yakışmaz, ona zıt şeyler söylemek ise daha da büyük bir vebaldir. Eğer olay gerçekte senin (hikâyeyi anlatanın) anlattığın şekilde ise Allah bunu kitabına almayı uygun bulmayıp gizli tuttu. Allah'ın gizli tuttuğunu bulup ortaya çıkarmak mü'mine yakışmaz. Bunun üzerine Ömer b. Abdulaziz şöyle dedi: Bu sözü duymam, bana üzerine güneşin doğduğu her şeyden daha sevimli geldi” (Kannûcî, 1412/1992: XII, 28).¹

5. HZ. DAVUD OLAYIN KENDİSİ İÇİN BİR SINAV OLDUĞUNU ANLAMIS, PİŞMAN OLUP TEVBE ETMİŞTİR

Şayet Hz. Davud, olayın kendisi için bir sınav olduğunu anlamış ise bu sınavı kazanmış olması gerekmez mi? İddia edilen etkilenmenin en azından geçici olduğu ve hemen sonrasında kaybolmuş olduğu ortaya çıkmaz mı? Ayrıca pişman olup tevbe etmesinden, varsayılan etkilenmeye boyun eğmediği ve böyle çirkin bir durumdan kendisini temize çıkardığı neticesi çıkmaz mı? Bu da hikâyede bahsedilen evli kadınla evlilik hayalleri kurmaktan vazgeçmesi ve onunla evlenmemiş olması anlamına gelmez mi? Hâlbuki hikâyeyi bu şekilde ele alanlar, Davud Peygamberin sözü edilen kadınla evlendiğini tereddütsüz bir şekilde iddia etmektedirler. Şayet bahsedilen kadınla evlenmişse, pişman olup tevbe etmesi ne anlama gelmektedir? Bu olay bir sınav ise Hz. Davud da etkilendiği iddia edilen evli kadınla evlenmişse bu sınavı kaybetmiş değil midir?

Bu noktada müfessir Razî'nin yaptığı gibi (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 381), kıssanın bizzat ele alındığı ifadelerdeki anlatımlara dikkatli bir şekilde tekrar göz atmakta büyük bir yarar vardır. Kıssanın ele alındığı lafızlar içinde, Hz. Davud'un bir yanlış yaptığına işaret eden şu dört ifadeye rastlamaktayız:

- 1) “Davud, kendisini bir fitne ile sınıadığımızı zannetti.”
- 2) “Bunun üzerine Rabbinden bağışlanma istedi.”
- 3) “Rabbine dönüp yöneldi.”
- 4) “Biz de bunu, onun için bağışladık.”

Yukarıdaki birbiriyle ilintili ifadeleri, doğruluk eksenini kaydırmadan sağlıklı bir şekilde acaba nasıl değerlendirebiliriz? Öncelikle şunu belirtelim ki verilen ifadeler içerisinde anahtar konumunda olup, konuyu doğru bir şekilde algılamamızı sağlayacak en temel kavram, “fetennâ” şeklinde fiil versiyonu kullanılan “fitne” kavramıdır. Zira “fitne” ile tabir edilen olay her ne ise Hz. Davud bununla sınanmış, bundan dolayı Rabbinden bağışlanma dilemiş, bu olay nedeniyle Rabbine dönüp yönelmiş, yine bu olay dolayısıyla talep ettiği bağışlanma isteği yerine getirilmiştir. O halde kıssada köşe taşı mesabesinde olduğu anlaşılan “fitne” kavramını veya bu kavramla anlatılan olayı, aslı Tevrat'a dayanan ve İsrâiliyat kaynaklı bir haber olan kadın hikâyesi ile yorumlamak zorunlu mudur? (Bk., Karaman vdğr., 2014: IV, 575-576). Daha önce de değindiğimiz üzere, acaba bu noktada daha sağduyulu ihtimaller söz konusu olamaz mı? Öncelikle şunu bilmekte fayda vardır: Hz. Davud'un yanına gelen kimseler, normal kapıdan gelme veya girme isteğinde bulunma yerine, duvardan atlamayı tercih ettiklerine göre en azından davranışlarında bir anormallik olduğu kesindir. Anormal bir giriş yolu tercih ettiklerine göre onlar hakkında masumane düşüncelere kapılmak, biraz safdillik olur. Bu nedenle Davud Peygamber de zann-ı galipte bulunarak onların kendisine bir zarar verme düşüncesiyle duvardan atladıklarını pekâlâ düşünmüş olabilir. Bu durumda da haklı bir şekilde kızıp öfkelenmiştir. Bir an için bu öfkесinin tesiriyle onları cezalandırmayı arzu etmiş olmalıdır. Bu durum ise Hz. Davud için bir fitne yani sınamadır. Çünkü duvardan atlayarak gelmelerine rağmen, başkaca herhangi bir delalet ve emare olmadan, fiilî olarak kendisine herhangi bir zararı dokunmayan insanları sırf taşımaları muhtemel kötü niyetleri sebebiyle cezalandırma

¹ Sahabeden bazıları Muğire b. Şu'be'nin zinâ ettiğini söylediler. Bunların üçü, olayı bizzat gördüklerini belirtip tanıklık yaptılar ancak dördüncüleri mevzubahis işi bizzat gördüğünü söylemekten kaçınca, Hz. Ömer diğer üç kişiyi yalancı sayıp onlara iftira cezası olan seksen değnek haddini uygulamıştır. Sahabeden birisi hakkında durum böyle olunca, Yüce Allah'ın peygamberlik makamıyla şereflendirdiği Hz. Davud hakkındaki durumun bundan çok daha vahim olacağı akıldan çıkarılmamalıdır (Râzî, 1420/1999: XXVI, 379-380).

yoluna gitmek, sağlıklı bir tutum olmazdı. (Bk. Elmalılı, tsz: VI, 466-467). Bu nedenle Hz. Davud'un, söz konusu tutumundan vazgeçip, Rabbinden bağışlanmasını dilemiş olma ihtimali yüksektir.

“Davud, kendisini bir fitne ile sınıadığımızı zannetti” ayetinde geçen “fitne” tabiri ile şöyle bir mananın kastedilme ihtimali de mümkündür: Hz. Davud'un, normal olmayan bir yoldan yanına gelen ve birbirinden davacı olan iki grubu temsil ettiği anlaşılan iki şahıstan birini dinleyip, davanın tartışmaya gerek bırakmayacak kadar açık olduğunu düşünmesi nedeniyle diğer tarafın ifadesini alma gereği hissetmeden hüküm vermiş olması mümkündür. (Bk., Râzî, 1420/1999: XXVI, 381). Zira Davud Peygamber, “*Andolsun ki o, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemesi sebebiyle sana zulmetmiştir*” deyip hükmünü verince, davacı tarafın yalnızca iddiasıyla hareket edip, herhangi bir delil ve kanıt istemeksizin hüküm verme yolunu tercih etmiş olması, ihtimal dâhilindedir. Hâlbuki adlî olaylarda dava ne kadar açık olursa olsun, iki tarafı dinlemek ve delil-kanıt-tanık durumunu değerlendirmek esastır. Davud Peygamber ise kanıt ve tanık durumunu hesaba katmamış olmakla bir hata yaptığını anlamıştır. Yapılan bu hata ise adalet konusunda son derece titiz davranması gereken bir peygamber için elbette imtihan ve sınama anlamında bir fitnedir. Bu hatasını farketmediği anda da Rabbine yönelip istiğfarda bulunmuş, hüküm verme işini aceleye getirdiği için Rabbin'den bağışlanmasını istemiştir.

Görüldüğü üzere Hz. Davud'un sınıadığı fitneyi, yanına giren davacıların anormal bir giriş yolu tercih etmeleri dolayısıyla taşımış olabilecekleri zarar verme niyetleri şeklinde veya birbirine davacı iki taraftan yalnızca bir tarafı dinleyip, davanın açık olduğunu düşünerek delil ve tanık durumunu gözden geçirmeden hüküm vermede acele davranmış olması tarzında okumak mümkündür. Bu ihtimaller, siyak ve sibakta hiçbir şekilde yer verilmeyen ve bir peygamberin örnek olarak sunulan kişiliğine tamamen aykırı olan kadın olayından çok daha akla yatkındırlar. Yanısıra siyak-sibak bağlamında bahsinde bulunduğumuz her iki ihtimale dair dair işaretler de bulmak mümkündür. Öyleyse Davud Peygamberi, Rabbinden bağışlanma isteğinde bulunmaya iten neden kadın olayı değil; yanına girenlerin anormal bir yolu tercih etmelerinden okunabilen zarar verme niyetlerine karşı takınılan tavır ile hüküm verme konusunda aceleci davranma durumlarıdır. Hz. Davud bunları farkedince Rabbine yönelip, doğrudan ayırmaması duasında bulunmuştur. Rabbi de onun bu durumunu bağışlayıp, adalet konusunda ne derece titiz davranması gerektiğini fiilî olarak ona öğretmiştir.

6. ALLAH'TAN BAŞKASI YANILGILARDAN UZAK KALAMAZ, PEYGAMBERLER İNSAN OLMALARI HASEBİYLE HATASIZ DEĞİLLERDİR, SONRADAN TELAFLI ETTİKLERİ BAZI HATALAR İŞLEMİŞLERDİR

Allah'tan başkasının yanılğılardan uzak kalamayacağı, tartışma götürmez bir gerçektir. Peygamberlerin de insan olmaları hasebiyle hatasız olmadıkları bilinen bir hakikattir. Ancak bu durum, insan olmaları hasebiyle peygamberlerin her türlü hatayı işlemiş olabilme savını haklı gösterir mi? Böyle ihtimal üzerine kurulu bir mantıktan hareketle, Allah'ın elçilerinin, sağlam herhangi bir delile ve belgeye dayanmayan bayağı bir davranışı sergilemiş olmalarını mantıklı kılar mı? Örneğin her bir kibrit veya çakmağın da bir evi yakma ihtimali söz konusudur. Ancak böyle bir ihtimalden hareketle, acaba tüm kibritlerin veya çakmakların toplatılması ve kullanımdan kaldırılması için işlem başlatılması, ne derece mantıklı bir davranış olur? Yani birşeyin yalnızca olma ihtimalini düşünerek, onun gerçekleşmiş olduğuna dair hüküm vermek, acaba ne kadar sağlıklıdır? Onun gerçekleşmiş olduğuna hüküm verebilmek için sağlam, cerhedilmez kanıtlara ve yalancılıkla itham edilmemiş dürüst tanıklara ihtiyaç yok mudur?

Şayet delilsiz ve tanıksız beyanlara, iddia ve suçlamalara itibar edeceksek, örneğin Yahudi kaynaklarında ve Torah kıssalarında sıkça görülebilen şu tarz saçmalıklara inanmalı mıyız: “Tekvin 19:30-38'e göre; Lût (Peygamber), Sodom ve Gomorra helak edildiğinde kızlarıyla birlikte Tsor şehrine sığınır; ancak daha sonra buradan dağlık bir bölgeye gider. Bu esnada iki kızını da kendisiyle birlikte getirir. Kıssaya göre, kızlar kendileriyle birleşecek erkek kalmadığı için babalarıyla cinsel ilişki kurmayı planlarlar ve bunun için babalarına şarap içirip onu sarhoş ederler. Böylelikle ‘babalarının

zürriyetini yaşatmak' amacıyla sırasıyla iki gece babalarıyla yatarlar ve ondan her ikisi de hamile kalır. Kıssaya göre sarhoş Lût, kızlarının kendisiyle yatıp kalktığından habersizdir. Bu birleşmelerden Moabluların atası Moab ile Ammon oğullarının atası Ben-Ammi doğar” (Gündüz, 1998: 83-84). Şimdi bu iddialar karşısında tutup şöyle mi demeliyiz: Allah'tan başka hiç kimse yanılığardan uzak değildir, Lût Peygamber de bir insan olması hasebiyle hatasız değildir, kendisine şarap içirilmesi nedeniyle ne yaptığını bilemeden -haşa- kızlarıyla beraber olmuştur. Ayıldığında ise böyle bir olayı hatırlamamaktadır.² Acaba bu tarz bir değerlendirme ne derece sağlıklıdır? Sağlam delillerden ve makbul tanıklardan yoksun olan böyle karalamalara, “mümkündür, ihtimal dâhilindedir” mantığıyla yaklaşılması, sağduyudan ve insaftan uzaklaşmak değil midir?

Gelinen noktada, peygamberlerin “ismet” sıfatlarının ne anlama geldiğini irdelemenin, konunun doğru bir zeminde anlaşılmasına büyük bir katkı sunacağı görülmektedir. Zira peygamberleri hiç hatasız görmek ne kadar büyük bir hata ise aynı şekilde hatasız olmadıkları kabulünden hareketle, delil ve tanık olmaksızın onların her yanlışı yapmış olabilecekleri sonucuna varmak da büyük bir insafsızlık olacaktır.

Kur'an'da geçen ve az sonra bazı örneklerini sunacağımız ilgili ayetlerden anlaşıldığı kadarıyla “ismet”in çerçevesini şu şekilde çizmemiz mümkündür: Öncelikle bütün peygamberler kendilerine gelen vahyi, insanlara eksiksiz bir şekilde tebliğ etme konusunda ismet sahibidirler. Yanısıra peygamberlerin şirkten, küfürden, bilerek büyük günah işlemekten korundukları da bir vakıdır. Bunun dışındaki hususlarda ise zaman zaman birtakım hataları ve yanlışları olmuştur, ancak bu yanlışlar da Abese suresinde olduğu gibi uyarılıp ikaz edilmek suretiyle düzeltilmiştir. Bu son kısımdaki hususlarda ikaz ve düzeltmeden önce de “ismet vardır, peygamberler hiçbir zaman hata etmemişlerdir, onların hataları bizim sevaplarımız ölçüsündedir” gibi değerlendirmeler, kanaatimize göre Kur'an nassları açısından abartılı yorumlardır, ölçsüz değerlendirmelerdir. Konu hakkında itidalli bir çizgide durduğunu düşündüğümüz müfessir Mevdudî'nin açıklamaları şu şekildedir: “Nebî ve Resullerin masum olmaları, günah işleme ve hata yapma melekelere tamamen yok edildiği manasına gelmez. Peygamberlerin masum olmaları, kasden hiç bir günah işlemeye yeltenmeyecek kadar nefislerine hâkim olup, Allah'tan korkmalarıdır. Şayet, istemeden ve bilmeden ufak bir yanlışlık yaparlarsa, derhal Allah tarafından hataları düzeltilir. Çünkü bir Peygamberin en ufak hatası ümmetine pahalıya mal olur” (Mevdudî, 1992: I, 55).

Kur'an-ı Kerim'i incelediğimizde, peygamberlerden sadır olan hatalarla ilgili birtakım örnekler görmek mümkündür. Bunlar, ilahî vahyin bilgilendirmesi sebebiyle inkârı mümkün olmayan hususlardır. Örneğin Âdem babamız hakkında şöyle denmektedir: “فَاكَلَا مِنْهَا فَبَدَّتْ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا وَطَفِقَا / *Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvesinden yedi, derhal kendilerine ayıp yerleri görünürdü. Cennet yapraklarıyla örtünmeye koyuldular. Adem, Rabbine baş kaldırdı ve yolunu şaşırdı*” (20 Tâhâ, 121). Ayetten anlaşıldığı üzere, Hz. Adem kendisine yasaklanan ağaçtan yemek suretiyle isyan etti, yani Rabbinin emrinden çıktı ve doğrudan şaştı. Ancak burada, Hz. Adem'in yasakla ilgili buyruğu hatırladığı halde bunu çiğnediğini söylemek, doğru değildir. Zira hemen altı ayet öncesinde, konunun bağlamını tespit etme üzere şöyle denmektedir: “وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ نَسِيٍّ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا / *Doğrusu bundan önce Âdem'e (bu ağaçtan yeme diye) emrettik / vahyettik, (Nesefî, 1419/1998: II, 386), fakat o unuttu, Biz de onda bir azim/kararlılık görmedik*” (20 Tâhâ, 115). Demek ki burada anlatılan olayda, bile bile Rabbinin

² Lût Peygamber ile ilgili olarak son zamanlarda daha sık karşılaştığımız bir talihsizlik de kavminin en önemli helak sebeplerinden biri olan homoseksüelliğin/eşcinselliğin, “Lütilik” olarak isimlendirilmesi yanlışlığıdır. Bilindiği üzere “Lût” ismi, Allah'ın bir peygamberinin ismidir, yoksa bir kavim ismi değildir. Tıpkı Nüh, Hüd, Sâlih ve Muhammed isimleri gibi. Malum olduğu üzere Hz. Nüh'un kavminin ismi de Kur'an'da geçmemektedir. Ancak örneğin Hüd Peygamberin kavminin ismi “Âd” olarak geçmektedir. Benzer şekilde Sâlih Peygamberin kavminin ismi “Semüd” olarak yer almaktadır. Buradan hareketle Hz. Hüd'un kavminin çirkin bir tutumlarını isimlendirmek için “Hüdilik” değil, olsa olsa “Âdilik” kavramlaştırması kullanılabilir. Yine Hz. Sâlih'in kavminin azgınca bir huylarını anlatmak için “Sâlihilik” değil, olsa olsa “Semüdlük” isimlendirmesi yapılabilir. Hz. Nüh'un veya Peygamberimiz Hz. Muhammed'in kavminin yanlış davranışlarını tanımlamak için “Nühilik veya Muhammedilik” terimleri kullanılmaz. Zira bu isimler kavim isimleri değil, peygamberlerin kendi isimleridir. Buna göre homoseksüelliğe “Lütilik” demek, örneğin zina ve hırsızlığa haşa “Muhammedilik” demek gibidir. Bir peygamber isminin, böyle son derece çirkin, Yüce Yaratıcı'nın gazabını celbeden fiiller için kavramlaştırılıp kullanılması, görmezden gelinmesi mümkün olmayan vahim bir yanılığdır, büyük bir talihsizliktir, ister iyi niyetle, ister kötü niyetle kullanılıyor olsun, bundan mutlaka dönülmelidir.

emrine karşı inatla bir karşı gelme durumu değil, unutmaktan kaynaklanan bir yasak çığneme söz konusudur.

Örneğin Hz. Musa, öldürme niyeti taşımamasına rağmen vurduğu yumrukla, kendi kavminden birisiyle kavga etmekte olan Mısırlı bir Kıptî'nin ölümüne neden olmuştur. Olay Kur'an'da şu şekilde yer almaktadır: *وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ / فَاسْتَعَاثَ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ / Mûsâ, halkın habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Orada biri kendi tarafından, diğeri düşmanı tarafından; kavga eden iki adam gördü. Kendi tarafından olan, düşmanına karşı ondan yardım istedi. Mûsâ da ona bir yumruk indirdi de onu öldürdü. (Musa) 'Bu, şeytan işidir. O, gerçekten saptırıcı, apaçık bir düşmandır' dedi" (28 Kasas, 15). Burada olayın "peygamberlikten önce mi, sonra mı gerçekleştiği" tartışmasına girmeden (Bk., Râzî, 1420/1999: XXIV, 586), şu çıkarımda bulunmak mümkündür: Hz. Musa'nın bizzat öldürmek maksadıyla yumruk atmadığı bellidir (Taberî, 1420/2000: XIX, 540). Çünkü böyle bir niyeti olsa idi, Kıptî'nin öldüğünü gördüğünde "Bu, şeytan işidir. O, gerçekten saptırıcı, apaçık bir düşmandır" deme ihtiyacı hissetmezdi (Mâturîdî, 1426/2005: VIII, 53-54).*

Bir başka örnek vermek gerekirse, mesela Hz. Yunus hakkında şöyle denmektedir: "إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلِّكَ / الْمَثْحُونِ / Hani o, dolu bir gemiye binip kaçmıştı" (37 Sâffât, 140). Anlaşıldığı kadarıyla Yunus Peygamber, kavminin isyan ve inkârda inat ve ısrar etmesinden bunalıp, vadettiği helak azabının geciktiğini görünce (Bk., Neseî, 1419/1998: III, 136), Rabbinden gelecek izni beklemeden görev yerini terk edip uzaklara gitmeyi yeğlemiştir (Ebussuûd, tsz: VII, 205). Bunun için rastladığı dolu geminin sahiplerinden kendisini bindirmelerini talep etmiş, kaçıp uzaklaşmak istemiştir. Daha sonra denize atılmış, balık tarafından yutulmuş, sergilediği samimi pişmanlık ve getirdiği içten tesbih sayesinde kurtulmuş, tekrar görevinin başına dönmüştür. (Ayrıntılı bilgi için bk., Mâturîdî, 1426/2005: VIII, 587-589).

Yine bir başka örnek olmak üzere, Hz. Peygamberin yanına gelip kendisinden öğüt almak isteyen Abdullah b. Ümmî Mektum'dan yüz çevirmesi ve Mekkeli müşriklerin ileri gelen zenginlerini ve önderlerini İslam'a kazandırmaya çalışması tavrından bahsedilmektedir. Abese suresinde yer alan olay, şu ifadelerle anlatılmaktadır:

"Suratını astı, yüzünü çevirdi.

Çünkü ona gözü görmeyen biri gelmişti.

Sen nereden bileceksin, belki o arınacaktı.

Yahut o öğüt alacak da öğüt kendisine fayda verecekti.

Sen ise kendini her şeye yeterli görenle ilgileniyorsun.

Onun arınmamasından sen sorumlu değilsin!

Ama gönlünde Allah korkusu taşıyarak koşup sana gelenle ilgilenmiyorsun!" (80 Abese, 1-10).

Ayetlerden anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber, mal ve adamlarının çokluğuyla adeta sarhoş olan müşriklerin önderlerini iknâ ettiği takdirde, onların yolundan giden halkın daha kolay bir şekilde İslam'ı benimseyecekleri düşüncesiyle meşgul iken, konuşmanın ortasında yanına gelen âmâ bir kişinin sorularını zamansız bularak yüzünü ekşitmiş, ona cevap vermektan kaçınmıştır. Bunun üzerine sert denilebilecek sitemli bir ifadeyle uyarılmıştır. Yüce Yaratıcı, zenginliğiyle büyüklük taslayan kibirli bir kimsenin hidayete ihtiyaç duymadığını, gittiği yolu doğru görüp inat ettiğini; öte tarafta ise gözleri görmese de Allah korkusu ile huzuruna gelen kimsenin dürüstçe arınmak istediğini, dolayısıyla elçisinin asıl onunla ilgilenmesi gerektiğini hatırlatmıştır.³

³ "Bu âyetler, vahyin objektifliğini ve peygamberin insanlığa kendi istek ve düşüncelerini değil, ilâhî vahyi tebliğ ettiğini, ayrıca onun bir ilâh gibi yanılmaz sayılmaması gerektiğini göstermesi bakımından son derece anlamlıdır. Bunun kadar önemli bir husus da Resûlullah'ın, kendi tutumunu smartofjournal.com / editorsmartjournal@gmail.com / Open Access Refereed / E-Journal / Refereed / Indexed

Verilen örneklerle varmak istediğimiz sonuç şudur: Allah'a elçilik görevi yapan peygamberler, hatasız ve kusursuz değildirler. Birtakım hata ve yanlışları olmuş, bunun üzerine Yaraticı tarafından uyarılmışlar, sonrasında hatalarını telafi edip kendilerini düzeltmişlerdir. Bu hataların neler olduğu ise vahiy veya sahih hadislerle tespit edilmesi gereken hususlardır. Yoksa "Allah'tan başkası yanılığlardan uzak kalamaz, peygamberler insan olmaları hasebiyle hatasız değildirler, sonradan telafi ettikleri bazı hatalar işlemişlerdir" önermesinden hareketle, delilsiz ve taniksiz bir şekilde onların her hatayı işlemiş olabileceklerini kabul etmek sağduyulu bir yaklaşım değildir. Bilhassa sağlam belgelerden yoksun, zayıf ve çoğu zaman muharref tarihî bilgilerden hareketle, peygamberleri yaralayıcı ve küçük düşürücü çıkarımlarda bulunmak, kaçınılması gereken bir tutumdur.

Gelinen noktada, müfessir Razî'nin soru-cevap tarzında ortaya koyduğu şu ilkeli duruşu burada zikretmek, sadece incelediğimiz konunun değil, ihtilafli tüm meselelerin çözümünde nasıl bir yol takip edilmesi gerektiğine dair harika bir bakış açısı kazandırmaktadır. O şöyle demektedir:

"Şayet birisi; 'muhaddis ve müfessirlerin ileri gelenlerinden pek çoğu bu kıssayı nakletmişlerdir, bunu nasıl değerlendirmek gerekir' diyecek olursa, buna karşı verilecek gerçek cevap şudur: Katî/kesin deliller ile âhâd haberlerden herhangi birisi arasında bir çelişki ve tutarsızlık meydana geldiğinde, katî delillere dönmek ve onlara tutunmak daha sağlıklıdır. Hem (hukukta) asıl olan, berâet-i zimmet'tir / kişinin suçsuz kabul edilmesidir. Yine haram kılan bir delil ile helâl kılan delil çeliştiklerinde, haram kılan delili almak daha selametlidir. İhtiyatlı davranma ilkesi de, bizim görüşümüzün tercih edilmesini gerektirir. Yine biz, kesin bir şekilde biliyoruz ki, bu olayın gerçekleştiğinin farzedilmesi halinde, Allah Teâlâ Kıyamet gününde bize, 'bu hâdiseyi duyurma konusunda niçin gayret göstermediniz?' demeyecektir. Ama bu hâdisenin aslının olmayıp uydurma olmasına rağmen anlatılması durumunda ise bize büyük bir ceza terettüp edeceği şüphesizdir. Hem, Hz. Peygamber, 'güneş gibi berrak bir biçimde bildiğin zaman, şehâdetinde bulun' diye buyurmuştur. Hâlbuki Hz. Davud ile ilgili olarak anlatılan bu hikâyenin doğruluğu hususunda, ne bir ilim, ne de bir zann-ı gâlib bulunmaktadır. Tam aksine bahsettiğimiz tarzda, aleyhte kesin deliller mevcuttur. Öyleyse bu olay hakkında tanıklık yapmak, caiz değildir. Hem, bütün müfessirler bu görüşte ittifak etmemişlerdir. Tam aksine hakkı, hakikati araştıran pek çok âlim, bu olayı reddetmiş, bunun yalan ve düzmece olduğuna hükmetmiştir. Yanısıra, müfessirlerin ve muhaddislerin görüşleri birbirleriyle tearuz ettiğinde, her iki tarafın görüşü de (delil olmaktan) düşer, geriye bizim bahsettiğimiz sağlam delillere sarılmak kalır" (Râzî, 1420/1999: XXVI, 380).

Son olarak, Hz. Davud ile ilgili olarak anlatılan kadın olayının yalan ve düzmece olduğunu söyleyen ve bu hikâyeyi net bir tavırla reddeden bazı âlimlerden örnek vermek suretiyle konuyu tamamlayalım.

Kıssa hakkında müfessir İbn Kesir şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"Müfessirler bu konuda, büyük çoğunluğu İsrâîliyattan alınma olan bir hikâyeye aktarmaktadırlar. Ancak bu hususta, uyulması gereken ve ismet sahibi olan Peygambere kadar ulaşan sağlam bir rivayet mevcut değildir. Ne var ki bu konuda İbn Ebî Hâtim, senedi sahih olmayan bir hadis nakletmektedir. Çünkü bu rivayet, Yezîd Rakkâşî'nin, Enes'ten (r.a.) aktardığı bir hadistir. Yezîd ise iyi bir insan olmakla beraber, hadis otoriteleri nezdinde zayıf kabul edilen birisidir. O halde yapılması gereken en doğru şey, kıssayı Kur'an'ın haber verdiği şekliyle okumakla yetinmek ve hakikatini Allah'a havale etmektir" (İbn Kesîr, 1419/1999: VII, 51).

Konu hakkında en çok kafa yoran müfessirlerden biri de Kasımî'dir. Gerek konu hakkındaki rivayetleri, gerekse yapılan yorumları şöyle değerlendirmektedir:

eleştiren bu âyetleri, en ufak bir kaygı ve komplekse kapılmadan halka okuması, duyurmasıdır. Bu da onun dâvetindeki samimiyetini, hakikat sevgisini ve üstün ahlâkını gösterir." (Karaman vdğr., 2014: V, 555).

“Suyutî, İklîl isimli eserinde şöyle demektedir: Kadın hakkında, Davud Peygamberin ondan hoşlandığı, bu nedenle de kocasını ölünceye dek orduyla beraber savaşa gönderdiği tarzında anlatılan hikâyeye gelince; bunu İbn Ebî Hatim, Enes hadisiyle merfu’ olarak (Hz. Peygambere direk nisbet ederek) aktarmıştır. Burada hadisin senesinde İbn Lehîa vardır, onun durumu bilinmektedir. İbn Sahr ise Yezîd Rakkâşî’den rivayette bulunmaktadır, hâlbuki Rakkâşî (hadiste) zayıf bir kimsedir, bu rivayeti İbn Abbas kanalıyla mevkuf olarak (Hz. Peygambere nisbet etmeden) aktarmaktadır. (Kasımî) Ben derim ki, merfu’ olarak aktarılan rivayet sahih bir yolla bize gelmemiştir. Sahabe ve Tabiinden mevkuf olarak aktarılan rivayete gelince, onların bu konudaki dayanakları, Tevrat’ta yer alan bilgilerdir veya bu hikâyeyi anlatanlara duydukları güvendir. Peygamberlere bu tür olayların isnâd edilebileceğine dair görüşleri, bunlara dayanmaktadır. Öyle ki bir grup, tebliğde yalan söylemek dışında, peygamberlerin her türlü hatayı yapabilecekleri görüşünü savunmuştur... İbn Hazm (r.h.) şöyle demektedir: Bu görüş, Mürcie’den Kerramiye’nin, Eş’arîlerden İbn Tayyib Bakıllânî ve ona uyanların ayrıca Yahudi ve Hıristiyanların görüşüdür... Yüce Allah’ın (Kur’an’da) Davud hakkında anlattıkları doğrudur, geçerli bilgidir. Yahudilerin uydurdukları bilgilere kanan yalancı ve alaycıların anlattıklarıyla herhangi bir ilgisi yoktur. Bahsedilen davacılar, hiç şüphesiz insanlardan bir grup idi ve anlatıldığı şekliyle koyun konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdi. Ayette açıkça belirtildiği gibi biri diğerine zulmetti. Her kim derse ki ‘bunlar, kadın konusunda kinaye yapan meleklerdi’, Allah’a iftira atmış olur, O’nun söylemediğini söylemiş olur ve Kur’an’da olmayan bir şeyi varmış gibi göstermiş olur. Yüce Allah’ı yalanlamış olur ki çirkin bir işi kabul etmiş olur. Melekleri de yalanlamış olur. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: ‘Sana, davacıların haberi gelmedi mi?’ O ise ‘kesinlikle onlar birbirlerinden davacı olan kimseler değildi, biri diğerine zulmetmedi, birinin doksan dokuz diğerinin ise bir tane koyunu kesinlikle yoktu’ iddiasında bulunmuş olur... Allah’a yemin olsun ki tüm bunlar, delilden yoksun iddialardır... Bunlar beyinsizlerin, ahmakların, fasık ve inatçıların yaptıkları işlerdendir. İyilik ve takva sahibi kimselerin yapacakları işler değildir... Burhân Bukâî de tefsirinde, ‘bu hikâye ve benzeri masallar, Yahudilerin yalanlarından... Ayette bahsedilen fitne/imtihan, hüküm verme konusuyla ilgilidir, kadın konusuyla ilgili değildir. Kadınlı ilgili olarak anlatılanlar, her ne kadar meşhur olmuşsa da gerçek dışıdır. Nice meşhur olmuş ve yayılmış şey vardır ki yalanın tâ kendisidir... Kâdî İyâz da Şifâ isimli eserinde şöyle der: Davud Peygamberin kıssasının açıklamasına gelince, kitaplarını değiştirip tahrif eden Yahudi tarihçilerin anlattıklarına dayanması gerekmez. Bazı müfessirler bu haberleri nakletmişlerdir. Ancak Yüce Allah, kitabında hiçbir şekilde bunlardan bahsetmemiş; yanısıra bunlar hiçbir sahih hadiste geçmemiştir” (Kasımî, 1418/1997: VIII, 248-250).

Müfessir Merağî de, şu değerlendirmede bulunmaktadır:

“Na’ce kelimesinin Arapça’da kadınlardan kinaye olarak kullanıldığı durumlar vardır. Ancak burada metinde geçen ‘huletâ’ kelimesi, na’ce ile kadınların kastedilmesine engeldir. (Zira ortakların/ortaklığın, kadın konusunda olması makul değildir.) Aynı şekilde bahsedilen iki davacının melek olduğu iddiasına da metinde geçen ‘tesevvur/tırmanma’ ifadesi engeldir. Çünkü melekler nurânî varlıklardır, maddî bir bedene mahkûm olmadıklarından tırmanmaya ihtiyaç duymazlar. Yanısıra meleklerin geliş sebebi olarak anlatılan şeyler, peygamberlik makamıyla bağdaşmayan iddialardır. Bu anlatımlarda aynı zamanda peygamberlere büyük günah nisbet edilmesi söz konusudur. Öyleyse bu hikâyeyi (çöpe) atmak vaciptir. Zira bu tarz bir iddia, Allah’ın şeriatına güvenmeyi ortadan kaldırmaktadır” (Merağî, 1365/1946: XXIII, 111).

7. SONUÇ

Kendi içinde çelişik ve mitolojik bir karakter taşıyan Tevrât’ta yer alan ve Yahudilerin uydurmuş oldukları muharref birtakım bilgilerden, ayrıca bu bilgileri aktaranlara duyulan güvenden kaynaklanan bir yanılgıyla Peygamberler hakkında uygun olmayan iddia ve suçlamalara rahatlıkla

gidilebildiği görülmektedir. Sağlam delillere ve makul kanıtlara dayanmayan bu tür iddialardan biri de, Hz. Davud hakkında yapılan suçlamadır. Diyanet'in "Kur'an Yolu" isimli tefsirinde de yer verilen iddiaya göre Hz. Davud, (ayette geçen "na'ce"nin koyun değil, kadından kinaye olduğu önermesi bağlamında) 99 hanımı olmasına rağmen, tesadüfen güzelliğinden etkilendiği Üriyâ isimli bir askerinin karısıyla evlenmeyi gerçekten düşünmüş ve kendisinin bir planı olmadan (bazı kaynaklara göre ise bizzat Hz. Davud'un planlaması sonucu) kocası savaşta ölmüş, bunun üzerine onunla meşru usulle evlenmiş, bu olay halkın ağzında hayalî bir kurguya dönüşmüştür. Kuşkusuz burada sıradan insan için ciddi bir günah söz konusu olmamakla birlikte bir peygamberin, nefsinin bayağı arzusuna kapılarak güzelliğine vakıf olduğu evli bir kadından etkilenmesi onun kişiliğiyle bağdaşmadığı için olay onun hakkında bir sına (fitne) kabul edilmiş, Hz. Davud da olayın kendisi için bir sınav olduğunu anlayarak, pişman olup tevbe etmiştir. Kur'an'da Allah'tan başkasının yanılğılardan uzak kalamayacağı, peygamberlerin de birer insan olarak hatasız olmadıkları, yüksek özelliklerine rağmen nadiren de olsa –sonradan telafi ettikleri– bazı hatalar işledikleri örnekleriyle zikredilmektedir. Hz. Davud olayı da sözü edilen örneklerden bir tanesidir.

Hâlbuki evli olmasına rağmen, eşinin dostunun karısıyla evlenme hayalleri kuran bir psikoloji; bizden birisinin müslüman bir kardeşinin, dostunun veya komşusunun karısına göz koyması, onunla gerçekten evlenme hayalleri kurmasından farklı bir durum değildir. Bunun ise bir ahlaksızlık anlamına geleceğinde ve ahlakî bir zaafiyet içerdiğinde hiçbir şüphe yoktur. Akli başında, fitratı bozulmamış sıradan bir müslüman için bile çirkin olarak görülecek olan bu tarz bir bayağılığı, Yüce Allah'ın bir peygamberine, Davud gibi ibadet ve kullukta temeyyüz etmiş bir elçisine yakıştırmamanın, insaftan uzak bir varsayım olduğu açıktır.

"Müslüman, elinden ve dilinden insanların güven içinde olduğu kimse, mümin de insanların malları ve canları hususunda kendisine güvendiği kimsedir." (Nesai, İman, 8/4998) Hadisi ışığında, insanların elinden ve dilinden güven için olması, canları, malları ve namusları konusunda emniyet duyması; normal müslüman ve ortalama bir mü'min için olması gereken hassasiyetler iken, bir peygamber için en üst düzeyden beklenen duyarlılıklar olacağı kuşkusuzdur. Bu konuda peygamberlerin en iyi örneği sergiledikleri şüphesizdir.

Hz. Davud'un, evli bir kadının peşinde dolaşacak şekilde nefsinin bayağı arzusuna kapıldığı hiçbir ayetin nassında veya herhangi bir sahih hadiste yer almamaktadır. Davud Peygamberin tesadüfen evli bir kadının güzelliğine vakıf olduğu ve onunla evlenmeyi kafasına koyduğu, hiçbir sağlam kanıtla ispatlanmamıştır. Öyleyse bu tarz delilden yoksun soyut iddialardan uzak durmak, peygamberlerin hukukunu çiğnememek anlamında son derece önemlidir.

Şayet Hz. Davud, iddiada dile getirildiği gibi olayın kendisi için bir sınav olduğunu anlamış, pişman olup tevbe etmiş ise bu sınavı kazanmış olması gerekir; iddia edilen türden irade dışı bir etkilenme olmuşsa bile bunun geçici olduğu ve hemen sonrasında kaybolmuş olduğu kabul edilmelidir. Çünkü pişman olup tevbe etmesinden, varsayılan etkilenmeye boyun eğmediği ve böyle çirkin bir durumdan kendisini temize çıkardığı neticesi ortaya çıkar. Bu durumda, Davud Peygamberin sözü edilen kadınla evlendiği iddiası havada kalmaktadır. Zira bahsedilen kadınla evlenmiş olması durumunda, pişman olup tevbe etmesinin tatmin edici bir cevabı bulunmamaktadır. Bu olay bir sınav ise Hz. Davud da, etkilendiği iddia edilen evli kadınla eninde sonunda evlenmişse bu sınavı şöyle veya böyle kaybetmiş demektir.

Allah'tan başkasının yanılğılardan uzak kalamayacağı önermesinden hareketle, Hz. Davud'un böyle bir yanışı yapmış olduğunu varsaymak da sağduyudan uzaktır. Evet, peygamberlerin de insan olmaları hasebiyle hatasız olmadıkları bilinen bir hakikattir. Ancak bu durum, insan olmaları hasebiyle peygamberlerin her türlü hatayı işlemiş olabilme savını haklı göstermez. Böyle bir önerme; Allah'ın elçilerinin, sağlam cerhedilmez kanıtlara ve yalancılıkla itham edilmemiş dürüst tanıklara dayanmayan bayağı bir davranışı sergilemiş olmalarını mantıklı kılmaz. Böyle son derece hassas bir konuda, delilsiz ve tanıksız beyanlara, iddia ve suçlamalara itibar edilerek sonuç üretilmez.

Kanaatimizce Hz. Davud'dan bahseden ayette zikredilen fitne/imtihan, hüküm verme konusyla ilgilidir, kadın konusyla ilgili değildir. Kıssanın anlatıldığı ayetlerin gerek sibakı, gerekse siyakı da ciddi bir şekilde bunu destekleyecek unsurlar içermektedir. Kadınlara ilgili olarak anlatılanlar, her ne kadar meşhur olmuşsa da gerçek dışıdır. Meşhur olup yayılmasına kanmamak gerekir. Zira herhangi bir yalanın meşhur olması, doğru olarak kabul edilmesi için yeterli değildir. Kitaplarını değiştirip tahrif eden Yahudi tarihçilerin anlattıklarıyla şekillenen bu hikâyeye, gerçeklikten uzaktır. Bazı müfessirlerin bu haberleri nakletmekle yetinmeleri, olayın doğruluğu adına bir kanıt ortaya koymaktan uzaktır.

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerim

Buhârî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

Bukâî, İbrahim b. Ömer, *Nazmu'd-Durer fî Tenâsubi'l-Âyât ve's-Suver*, Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, Kahire, tsz.

Çelik, Ahmet, "Birey ve Toplumun Islahı Açısından Kur'an Kıssaları", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Erzurum 2004, Sayı: 22.

Demirci, Sabri, Hucurat Suresi Işığında Sosyal Hayatın Ahlakî Prensipleri, *Rağbet Yayınları*, İstanbul 2015.

Ebussuûd, Muhammed b. Muhammed el-İmâdî, *Tefsîr-u Ebissuûd=İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, Dâr-u İhyâu't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul, tsz.

Gündüz, Şinasi, "Kur'an Kıssalarının Kaynağı Eski Ahit mi? Yapı, Muhteva ve Kaynak Açısından Torah Kıssaları", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İFD*, 1998, S. 10.

Hafîb Şîrbînî, es-Sirâcu'l-Munîr, Bûlâk Matbaası, Kahire, 1285/1868.

İbn Atiyye, Ebu Muhammed Abdulhak b. Gâlib, *el-Muharreru'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitabi'l-Azîz*, Tahkîk: Abdusselam Abdüşşâfi Muhammed, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1422/2001.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ' İsmail b. Ömer, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Tahkîk: Muhammed Hüseyin Şemsuddîn, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1419/1999.

Kannûcî, Ebu't-Tayyib Muhammed Sıddık Han, *Fethu'l-Beyân fî Mekâsidi'l-Kur'ân*, Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 1412/1992.

Karaman, Hayreddin; Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez ve Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, DİB Yayınları, Ankara 2014.

Kasımî, Muhammed Cemâluddîn b. Muhammed Saîd b. Kâsım, *Mehâsinü't-Te'vîl*, Tahkîk: Muhammed Bâsil Uyûnussûd, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1418/1997.

Kaya, Remzi, "Kur'an-ı Kerim Kıssaları ve Düşündürdükleri", *Uludağ Üniversitesi İFD*, 2002, C. XI, S. 2.

Keskin, Yusuf Ziya, "Elinden ve Dilinden Güvende Olmak", [https://dergi.diyaret.gov.tr / makaledetay.php?ID=29361](https://dergi.diyaret.gov.tr/makaledetay.php?ID=29361), Erişim Tarihi: 03.04.2020

Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Tahkîk: Ahmed Berdûnî-İbrahim Etfiyyîş, Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kahire, 1384/1964.

Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed, *Tefsîru'l-Mâturîdî=Te'vîlât-u Ehli's-Sünne*, Tahkîk: Mecdî Bâslûm, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1426/2005.

Mazharî, Muhammed Senâullâh, *et-Tefsîru'l-Mazharî*, Tahkîk: Gulâm Nebî Tûnusî, Mektebetu'r-Rüşdiyye, Pakistan, 1412/1992.

Merağî, Ahmed b. Mustafa, *Tefsîru'l-Merağî*, Matbaat-u Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Mısır 1365/1946.

Mevdudî, *Tarih Boyunca Tevhîd Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*, Çev. Ahmet Asrar, Pınar Yayınları, İstanbul 1992.

Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîr-u Mukâtil b. Süleyman*, Tahkîk: Abdullah Mahmûd Şahhâte, Dâr-u İhyâi't-Turâs, Beyrût, 1423/2002.

Müslim, Ebu Huseyn b. Haccac el-Kuşeyrî, *el-Camiu's-Sahîh*, Tahkik: Abdalbaki, Muhammed Fuad, Mısır, 1347 (1955).

Nesaî, Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb, *Sünen*, Beyrut, tsz.

Nesefî, Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed, *Tefsîru'n-Nesefî=Medâriku't-Tenzîl ve Hakaiku't-Te'vîl*, Tahkîk: Yusuf Ali Bedevî, Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut, 1419/1998.

Râzî, Fahrudin er-Râzî, *Mefatihu'l-Gayb=et-Tefsîru'l-Kebîr*, Dar-u İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, et-Tebatu's-Sâlise, Beyrut 1420/1999.

Şevkânî, Muhammed b. Ali, *Fethu'l-Kadîr*, Dâr-u İbn Kesîr, Dımeşk, 1414/1993.

Taberî, Muhammed İbn Cerîr, *Câmiu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Tahkîk: Ahmed Muhammed Şakir, Muessesetu'r-Risâle, 1420/2000.

Tirmizî, Ebu İsa Muhammed, *Sünen*, (Ofset Baskı), İstanbul, 1981.

Turgay, "Kur'an Kıssaları", *Dicle Üniversitesi İFD*, 2000, C. II.